

13.6.TSE Gıda Standardlarında Kontrol Kriterleri

TSE standardlarında kontrol kriterleri;

- a. Sınıf özellikleri,
- b. Tip özellikleri,
- c. Çeşit özellikleri,
- d. Duyusal özellikleri,
- e. Fiziksel özellikleri,
- f. Kimyasal özellikleri,
- g. Mikrobiyolojik özellikleri,
- e. Ambalaj özellikleri,
- f. Etiket bilgileri,
- g. Muhafaza özellikleri,
- h. Taşıma özellikleridir.

Standard kapsamına tüm bu özellikler, kontrol için uygulanabilir özellikteki metodu ile birlikte yer alır. Kontrol özelliklerinin tümüyle ilgili ölçülebilir değerleri belirtilir.

13.7.TSE standardlarında kontrol kriterleri belirlenirken göz önünde tutulan faktörler nelerdir?

Bu değerler belirlenirken;

- a. Bilimsel araştırma ve çalışmalar sonucu elde edilen veriler,
- b. Endüstriyel çalışmaların incelenmesi sonucu elde edilen değerler,
- c. Ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerde belirtilen kriterler,
- d. Tüketici sağlığı ve beklentileri göz önüne alınmaktadır.

13.8.Gıda maddelerinin analiz yöntemleri ile ilgili TSE standartları genel olarak aşağıdaki başlıklar altında bilgi ve yöntemleri içerir;

- a. Kapsam,
- b. Atıf yapılan Standard ve/veya dokümanlar,
- c. Prensipler,
- d. Reaktifler,

- e. Kimyasal maddeler,
- f. Cihaz ve malzemeler,
- g. İşlem,
- h. Hesaplama
- ı. Kesinlik,
- i. Deney raporu,
- j. Ekler,
- k. Kaynaklar.

14.Codex Alimentarius Commission (CAC) Standartları

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) gıda ile ilgili bilimsel ve teknolojik araştırmaları teşvik ederek dünya halkının gıda güvenliği konusundaki bilincini yüksek seviyelere çıkarmıştır. **Kodeks Alimentarius Komisyonu (CAC)** 1960'lı yıllarda bu iki organizasyon tarafından kurulmuş olup, gıda standartlarının oluşturulması için uluslararası tek referans noktası olmuştur.

Dünyanın her yerinde, hızla artan sayıdaki tüketiciler ve hükümetler, gıda kalitesi ve güvenliği bilincine ulaşmakta ve yediğimiz gıdalar hakkında seçici olmak gerektiğinin farkına varmaktadır. Artık tüketiciler, gıda kaynaklı sağlık tehlikelerinin minimize edilmesi ve sadece istenen kalitede güvenli gıdanın satışının sağlanması amacıyla hükümetlerine yasal bir yaptırım uygulamaları talebinde bulunmuşlardır. CAC gıdanın bir varlık olarak politik gündemde yer almasını sağlamıştır.

CAC çalışmalarında, insanların tüketime uygun, iyi kalitede ve güvenli gıda talep etme haklarının olduğunu desteklemiştir. Ölümcül olabilecek gıda kaynaklı hastalıklar en kötü boyutu. Ancak başka sonuçları da olabilir. Gıda kaynaklı hastalık salgınları ticarete ve turizme zarar verir ve kazancın kaybedilmesine, işsizliğe ve davalara sebebiyet verir. Gıda zehirlenmeleri para kaybına sebep olmasının yanında ticaret ve tüketici güvenini de kötü yönde etkilediği için; kalitesiz gıdalar tedarikçinin hem ulusal hem de uluslararası ticari kariyerini yıpratmaktadır (Anonim, 2009b).

Komisyon çalışmaları, etki ettiği uluslararası konferans ve görüşmelerde verilen bildirimlerle geliştirilmiştir. Kodeks sistemleri; uluslararası standartların geliştirilmesinde ülkelere bir temsilcilik biçiminde diğer ülkelerle birlikte çalışma fırsatını sağlamaktadır.

Gıda ile ilgili konularda bilimsel bir diyalog için uluslararası bir odak noktası ve forumu sağlayarak, CAC önemli bir rol üstlenmiştir. Gıda ve ilgili alanlarda bulunan organizasyonlar ve bilgi sahibi kişilerin çalışmasına dayalı tüketici koruma ve gıda güvenliği yönetimi için hatırı sayılır metinler oluşturmaktadır. Ülkeler kodeks standartlarını uygulamakla ve gıda kontrol otoritelerini bu düzenlemelere uygun olarak oluşturmak veya güçlendirmekle sorumludur.

CAC, WHO, FAO ve diğler partnerler sürekli olarak değerlendirme sonucu alınan kararları yerine getirmektedir. Kodeks Alimentarius bilim adamları, üreticiler, resmi gıda kontrol görevlileri, sağlık otoriteleri için çok alışılmış olan uluslararası bir referans noktasıdır.

Kodeks Alimentarius Sekretaryası, FAO ve WHO Genel Müdürlüğü tarafından birlikte tayin edilmektedir. Sekretarya profesyonel ve teknik olarak yeterli bir grup tarafından desteklenmektedir. Sekreterlik Roma'da FAO merkez bürosunda bulunmaktadır.

Komisyon ve Yürütücü Komite toplantıları, tamamen Roma'da bulunan personel tarafından yönetilmekte ve hazırlıkları yapılmaktadır. Bu toplantıların hazırlığı oldukça zor bir görevdir. Bu görev toplantı gündem maddelerinin listelenmesi ve lojistik ayarlamaların yapılması gibi pek çok işi içermektedir. Komisyon toplantı raporlarının hazırlanması, her bir toplantı raporunun katılımcılar tarafından tam olarak anlaşılabilmesi için kendi içinde talep edilen bir görevdir. Ayrıca, her toplantı sonrası gerekli takibin yapılması yoğun geçen ve uzun mesai saatlerini gerektirmektedir.

Alt Komitelerin çoğuna üye ülkeler ev sahipliği yapmakta ve toplantıları finanse etmekte, bu aşamada Komisyon sekreterliği aktiviteleri koordine etmekte ve bu komitelerin çalışmalarını idare etmektedir. Sekreterlik ev sahibi ülkede bulunan alt komite personeli ile toplantı yerini ve zamanını belirlemek, üye ülkeler için davetiyeleri çıkarmak, gündemin son şeklini vermek, toplantı raporlarının kayıtlarını düzenlemek, toplantı raporlarını hazırlamak ve dağıtmak, toplantı kararlarının uygulandığını kesinleştirmek için yakın irtibat halindedir. 12 aylık bir periyot içinde yaklaşık 20 kodeks komite toplantısı olmaktadır (Anonim, 2009b).

14.1.CAC'ın prosedür kuralları ve komisyonun uluslar arası yapısı ile ilgili bilgi verir misiniz?

CAC'ın *Prosedür Kuralları* uluslararası bir kuruluşa uygun çalışma prosedürlerini oluşturmakta ve tanımlamaktadır. Bunlar:

- Komisyon üyeliğinin koşullarını,
- Başkan, 3 yardımcı başkan, bölgesel koordinatörler ve bir sekreterden oluşan Komisyon memurlarının atanması ve onların sorumluluklarının tanımlanmasını,
- Bir yürütücü organ olarak Komisyon adına hareket edecek, Komisyon oturumları arasında görüşme yapacak bir Yürütme Organının kurulmasını,
- Komisyon oturumlarının sıklık ve çalışmasını,
- Komisyon oturumları gündeminin yapısını,
- Oylama prosedürünü,
- Komisyon kayıtlarının ve raporlarının hazırlanmasını,
- Yan kuruluşların kurulmasını,

- Standartların işlenmesinde izlenecek prosedürü,
- Harcamaların hesaplanması ve bir bütçenin tahsis edilmesini (ödenek ayrılması),
- Komisyon tarafından kullanılacak dilleri

açıklamaktadır (Anonim, 2009b).

Komisyon tamamen uluslararası bir kuruluştur. Bu nedenle, Amerika, İngiltere, Hollanda, Meksika, Endonezya, Macaristan, Almanya, Fransa, Kanada'dan başkanlar mevcuttur. Yardımcı başkanlar ise Avustralya, Kanada, Kosta Rika, Danimarka, Fransa, Gana, Macaristan, Endonezya, Irak, İran, Kenya, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Nijerya, Norveç, Polonya, Senegal, Sudan, İsviçre, Tayland, İngiltere, Tanzanya ve Amerika'dan oluşturulmuştur.

Bölgesel Temsilciler: Komisyona Arjantin, Avustralya, Belçika, Brezilya, Kamerun, Kanada, Küba, Çekoslovakya, Mısır, Fransa, Almanya, Gana, Hindistan, Kenya, Malezya, Hollanda, Yeni Zelanda, Filipinler, Polonya, Kore Cumhuriyeti, Senegal, Tayland, Tunus, Sovyet Cumhuriyeti, İngiltere ve Amerika tarafından bölgesel temsilciler sağlanmıştır.

Ekstra yada özel oturumlar veya daha sık toplantılar gerçekleştirilebilmesine rağmen, Komisyon normal olarak dönüşümlü olarak Roma'da FAO başkanlığında ve Cenevre'de WHO başkanlığında olmak üzere iki yılda bir toplanır. Genel oturumlara 600 kişiye varan geniş bir katılım sağlanır. Oturumlar temsil ülke bazında yapılmaktadır. Ulusal delegasyonlar her bir hükümetin atadığı kıdemli memurlar tarafından sürdürülür. Delegasyonlar endüstri temsilcileri, tüketici organizasyonları ve akademik enstitülerden oluşabilir. Komisyonda üyesi bulunmayan ülkeler gözlemci sıfatı ile katılabilirler.

Belli sayıda uluslararası resmi organizasyonlar ve NGO'lar (sivil toplum örgütleri) da gözlemci olarak katılmaktadır. Gözlemci olarak katılmalarına rağmen, CAC da bu tür organizasyonlar, üye ülkelere özel imtiyazın olduğu son karar aşaması haricinde diğer tüm aşamalarda fikirlerini beyan edebilirler.

Komisyon üye ülkelerle irtibatı kolaylaştırmak amacıyla ülke **Kodeks İrtibat Noktaları** kurmuştur ve ülkelerin çoğu ulusal aktiviteleri koordine etmek amacıyla Ulusal Kodeks Komitesine sahiptir. Komisyon ve alt komiteler, üye ülkelerin gereksinimlerine ve bilimsel bilgilere uygunluğu sağlamak için kodeks standartları ve ilgili metinleri güncellemektedir. Şimdilerde ülkelerin çoğu 1970 ve 1980'lerde oluşturulandan daha az standarda gereksinim duyuyor. Komisyon daha eski ve detaylı standartları, daha genel olan yeni standartlar içinde toplamaktadır. Bu yaklaşım daha geniş bir yer ve zaman sağlamakta ve yeni ürünlerin geliştirilmesinde yeniliklere izin vermektedir. Tabii ki tüketiciyi korumak için bilimsel dayanak sağlanmakta ve bu işlemlerle kuvvetlendirilmektedir (Anonim, 2009b).

Standartların revizyonu ve sağlamalaştırılmasında izlenecek prosedürü, standartların ilk hazırlanması aşamasında izlenen prosedürle aynıdır.

14.2.Alt Komiteler:

Prosedür kurallarına göre, Komisyona iki çeşit alt komite kurulması için izin verilmiştir. Bunlar:

- *Kodeks Komiteleri* Komisyona önerilmesi için taslak standartları hazırlar.
- *Koordine Komiteler* Bölgesel standartların oluşturulması da dahil olmak üzere bölgesel gıda standartlarını koordine eder.

Komite sisteminin özelliği gereği birkaç istisna dışında her bir komiteye bir üye ülke ev sahipliği yapmakta olup, bu ülke başkanın sağlanmasından, komitenin kurulması ve devam ettirilmesi için gerekli harcamaların yapılmasından sorumludur. Komiteler için ev sahibi ülkenin atanması komisyon gündeminde daimi bir maddedir.

Genel Konu Komiteleri:

Bu komiteler tüm ürün komitelerini ilgilendirdiği için bu şekilde isimlendirilmiştir. Genel konu komiteleri yatay komiteler olarak da bilinir. Genel konu komiteleri, tüketicinin korunması ve sağlığı ile ilgili önemli tavsiyeleri veren, uzman bilimsel kuruluşların tavsiyelerine dayalı, Kodeks ürün standartlarındaki ilgili hükümleri desteklemek için tüm genel gıdalar, özel gıdalar ve gıda gruplarına uygulanan genel kapsamlı prensiplerdir.

14.3.Genel Prensipler Komitesi, Komisyona kodeks standartları, uygulama kodları ve diğer metinlerin hazırlanması için genel prensipler, diğer organizasyonlarla ilişkiler, Kodeks Komiteleri ve Görev Kuvvetlerinin kurulması ve işlemesi için kurallar ve çalışma prosedürleri, Prosedür Kuralları ve tanımlar gibi ana konularda bilgi vermektedir. Genel Konu Standartlarının 5 tanesi, Kodeks ürün standartlarındaki özel hükümlerin Komisyonun ana standartlarına ve rehberlerine uygunluğunu sağlamakla sorumludur. Bunlar:

- Gıda katkı maddeleri ve bulaşanlar komitesi,
- Gıda hijyeni komitesi,
- Gıda etiketleme komitesi,
- Numune alma ve analiz metotları komitesi,
- Özel beslenme amaçlı gıdalar ve beslenme komitesi'dir.

Bu komiteler bir ürün standardının çıkarılmasına gereksinim duyulmayan özel koşullarda ya da genel uygulama için standartları, bulaşanlar ve katkı maddeleri için maksimum limitleri, uygulama kodlarını ve diğer rehberleri oluşturmaktadır. Mesela, *Gıda Hijyen Komitesi* baharatlar ve kurutulmuş otlar için hijyen uygulama kodu çıkarmış, *Gıda Katkı Maddeleri ve Bulaşanlar Komitesi* ise gıdalarda kurşunun maksimum seviyesine dair standardı çıkarmıştır.

Sağlık beyanları ile ilgili kodeks rehberlerinin hazırlanması için *Gıda Etiketleme Komitesi* ile *Özel Beslenme Amaçlı Gıdalar ve Beslenme Komitesi* birlikte çalışmıştır.

Gıdalardaki veteriner ilaç kalıntısı komitesi ve pestisit kalıntıları komitesi zirai üretimde kullanılan bu kimyasallar için MRL (Maksimum kalıntı limitleri) belirlemektedir. MRL'ler bu maddelerin oluşturduğu kalıntıların güvenliği ile ilgili bilimsel tavsiyelere dayalıdır ve iyi ziraat ve iyi veteriner uygulamalarıyla uyum içinde kullanılmaktadır (Anonim, 2009b).

Gıda ithalat ve ihracatında denetim ve sertifikasyon sistemleri komitesi özellikle ticarete hükümetler tarafından ticaret yapılacak karşı ülkenin gıda ve üretim sistemlerinin aldatici pazar uygulamaları ve gıda kaynaklı tehlikelere karşı tüketicileri koruyacak şekilde düzenlendiğini güvence altına almak için uluslararası ticarete dolaşan gıdalara yönelik uygulamaları düzenlemektedir. WHO tarafından işletilen Uluslararası Gıda Güvenliği Otoriteleri Ağının acil bildirim sistemi ile diğer hükümetler ve halk ile iletişim kanallarını, gıda güvenliği sisteminde acil hallerde ülkelerin sorumluluklarını açıklayan rehberler bu komite tarafından hazırlanmaktadır.

CAC'da spesifik gıda ya da gıda grupları için standartların hazırlanması Ürün Komitelerinin sorumluluğundadır. Bunları yatay komitelerden ayırt edebilmek ve bunların özel sorumluluklarını tanımak için bunlar dikey komiteler olarak isimlendirilmiştir. Ürün Komiteleri gerekli hallerde toplanır ve Komisyon çalışmalarını tamamladıktan sonra da ya ara verirler ya da tamamen kaldırılırlar. Özel (Ad hoc) ürünlere yönelik olarak yeni standartların oluşturulması için yeni Komiteler kurulabilir. **Düzenli** olarak toplanan 5 adet **ürün komitesi** bulunmaktadır. Bunlar:

- Katı ve sıvı yağlar komitesi,
- Balık ve balık ürünleri komitesi,
- Taze meyve ve sebze komitesi,
- Süt ve süt ürünleri komitesi,
- İşlenmiş meyve ve sebze komitesi'dir.

Aralıklarla toplanan komiteler ise

- Tahıl, bakliyat ve baklagiller komitesi,
- Kakao ürünleri ve çikolata komitesi,
- Et hijyeni komitesi,
- Doğal içme suları komitesi,
- Şeker komitesi,

- Bitkisel proteinler komitesi'dir.

Ev sahibi ülkeler gereksinime göre yılda bir veya iki kez olmak üzere Kodeks alt komitelerini toplantıya çağırılmaktadır. Bazı kodeks komitelerine hemen hemen genel toplantılarda olduğu kadar yoğun bir talep bulunmaktadır.

Özel hükümetler arası komiteleri:

1999'da, Komisyonun sabit komite yapısının, gittikçe genişleyen konulara ilişkin standart ve rehber talebini karşılayamadığı fark edildi. Bunun üzerine Kodeks Özel hükümetler arası kuvvet gücü adı verilen üçüncü bir tip alt komitenin kurulmasına karar verildi. Bu komiteler kısıtlı bir zamanda kurulan sınırlı dönem Kodeks Komiteleridir.

Komisyon, tarihlere göre aşağıdaki Özel hükümetler arası komiteleri kurmuştur:

- Hayvan yemi komitesi (1999-2004)
- Biyoteknolojik gıdalar komitesi (1999-2003 ve 2005-2009)
- Meyve ve sebze suları komitesi (1999-2005)

Koordine Komiteler:

Koordine komiteler, Komisyon çalışmalarının gelişmekte olan ülkelerin sorunlarına ve bölgesel konulara cevap verebilmesini sağlamak açısından önemli bir rol oynamaktadır. Bu komiteler kendi bölgelerine ait temsilcilerle iki yılda bir toplanmaktadır. Toplantı raporları Komisyona sunulmakta ve burada tartışılmaktadır. Koordine komiteye başkanlık yapan ülke, aynı zamanda bölgesel koordinatör görevini yürütmektedir (Anonim, 2009b).

Bu komiteler, belli bir ev sahibi ülkeye sahip değildir. Toplantılara Komisyon kararı ile özel bazda bir bölgedeki ülke tarafından ev sahipliği yapılmaktadır. Şu an 6 tane koordine komite bulunmakta olup, bunların her biri aşağıdaki bölgelere aittir:

- Afrika,
- Asya,
- Avrupa,
- Latin Amerika ve Karayib adaları,
- Yakın doğu,
- Kuzey Amerika ve Güneybatı Pasifik.

